

Formanden: Sammen med denne sag foretages første behandling af de to følgende sager på dagsordenen, nemlig:

Forslag til lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 247; fremsættelsen findes i tidenden sp. 284)

og

forslag til lov om tilføjelser til lov om rettens pleje i Grønland. (Ægteskabssager).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 451; fremsættelsen findes i tidenden sp. 284).

Lovforslagene sættes til forhandling.

Edel Saunte: Må jeg allerførst sige, at det er med ikke ringe beklæmmelse, jeg tager ordet om grønlandsk lovgivning i betragtning af, at jeg aldrig har været i Grønland og derfor naturligvis kun har det grundlag for at forstå grønlandske forhold, som ligger i, at man har søgt at læse de betænkninger, der er fremkommet om Grønlands forhold, og søgt at læse nogle af de bøger, der kunne give én oplysning om disse forhold. Men det skal jo gøres, og der er ingen tvivl om, at de lovforslag, der her foreligger, også har stærk tilknytning til de retslige områder i Danmark, og der føler jeg mig på betydeligt fastere grund, idet jeg gennem mange års sagførervirksomhed har en ikke helt ringe erfaring på de specielle områder, der her er tale om.

Med hensyn til forslag til lov om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland vil jeg ikke undlade at komme med et hjertesuk. Jeg synes, at bemærkningerne til lovforslaget, specielt stk. 3, er højst uheldigt formulerede. Jeg nærer ingen som helst betænkelighed ved at overlade til den højtærede statsminister og hans ministerium at gennemføre de almindelige privatretlige love i Grønland, hvis man gør det uden at foretage nogen som helst ændringer; men hvis man skal ændre dem så væsentligt, som der står her i lovforslaget, og hvis man skal ændre dem med et så ringe direktiv, at de ændringer skal gennemføres, „som er påkrævede af hensyn til de særlige geografiske og kulturelle forhold,“ begynder jeg at blive lidt forskrækket, og jeg synes, at vi i udvalget meget grundigt må drøfte,

hvad man skal forstå herved. Det er også for mig ubehageligt at tænke på, at vi ikke i dette høje ting skulle kunne behandle love, der vedrører en speciel del af riget. Grønland er en del af riget, og dette høje ting er den lovgivende forsamling for hele riget, og for mig at se må det være sådan, at hvis der sker væsentlige afvigelser ved, at man indfører dele af dansk lovgivning i Grønland, ja, så må dette høje ting tage sig tid til at gøre det arbejde, der er nødvendigt i den anledning.

Det kan være, at det — som jeg sagde til at begynde med — er min fuldstændige uvidenhed om grønlandske praktiske forhold, der får mig til at ræsonnere, som jeg her har gjort, og det er muligt, at jeg i udvalget vil blive fuldkommen overbevist om, at jeg har uret; men indtil da, vil jeg gerne sige, forekommer den form for lovgivning, som der her stilles forslag om, mig ikke betryggende.

Med hensyn til forslag til lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning har jeg også en bemærkning af rent principiel art at gøre. Det har altid forekommet mig højst uheldigt, at man her i Danmark har en lovgivning om ægteskab, der er delt i to dele, een lov, der beskæftiger sig med ægteskabs indgåelse og opløsning, og en anden lov, der beskæftiger sig med ægteskabets retsvirkninger. Det har altid forekommet mig, at svenskerne har fundet en heldigere form, når de har en „åktenskapsbalk“, der omfatter hele området. Det ser for mig ud, som om man ved at skille det i to, indtager en mindre etisk holdning overfor ægteskabets værdi. Det er, som om det, at man har en lov, der kun taler om at komme ind i ægteskabet og at komme ud af ægteskabet, ikke giver ægteskabet den værdi i etisk-juridisk betydning, det burde have, og som det ville få, hvis man havde en samlet lovgivning for området. De ord, som indleder vor lov om ægteskabets retsvirkninger, er for mig grundlaget og bør efter min mening være grundlaget for enhver lovgivning om ægteskab, og derfor synes jeg, det ville have været lykkeligere, om også nogle af bestemmelserne om ægteskabets virkelige indhold var med i de love, vi nu skal give for det grønlandske samfund. Dette er vel kun etik og ikke juridiske betragtninger; men når det drejer sig om

[Edel Saunte.]

ægteskaber og ægteskabets betydning, har de etiske synspunkter vel også deres meget store værdi. Det er muligt, at det ikke kan lade sig gøre at indføre i denne lov bestemmelser, der også giver det etiske indhold, det praktiske indhold i det daglige ægteskab, men jeg synes dog, at vi i udvalget burde overveje, om det ikke var muligt.

Når man nu indfører dansk ægteskabslovgivning i Grønland med visse tillemmelser, er der dog visse ting, som for mig at se mangler. Jeg kan ikke rigtig se, at det, når man har retskredse overalt, absolut skal være nødvendigt kun at have kirkelig lysning; jeg synes, at når man har en retskreds, må man også kunne foranstalte en borgerlig lysning, og det har altid for mig stået som en ejendommeligt ting, vi havde her i landet, at man, når man ønskede at blive borgerligt viet, kunne lade kirken foretage lysning. Jeg synes, det vil være rimeligt, at udvalget overvejer, om vi ikke også kunne skabe en borgerlig lysning i Grønland.

Med hensyn til bestemmelserne i § 59 vil jeg gerne sige, at jeg er ked af, at grønlænderne har givet sig. Jeg synes, at den danske bestemmelse i § 59 ikke er rigtig. Jeg føler mig overbevist om, at en enkelt begået utroskab ikke burde medføre ret til at opnå skilsmisse, og jeg vil håbe, at vi engang kommer til at ændre vor ægteskabslovgivning i den retning, som det grønlandske landsråd har foreslået, nemlig at der skal være tale om flere gange gentagen utroskab eller groft krænkende utroskab, et begreb, som vi har arbejdet med, når der i dansk ret tales om erstatning for brudt ægteskab. Det er vel rimeligt, at man ved at gennemføre den danske regel nærmer reglerne til de danske forhold, men som sagt, jeg havde hellere set, at den danske lovgivning var blevet lavet om, end at man bøjede de grønlandske synspunkter mod den i dette øjeblik herskende efter min mening urimelige danske ret.

Med hensyn til bodelingen har man foreslået den ændring i forhold til dansk ret, at dommeren eller den bevilgende myndighed ved selve behandlingen af sagen skal foretage denne bodeling, eller at parterne skal være enige om bodelingen. Det er jo højst heldigt, at man her indfører nogle

specielle bestemmelser om huset, hvem der forlods skal udtage det hus, ægtefællerne bor i, men det forekommer mig, at man i § 66 har glemt at indføre en bestemmelse, der svarer til den bestemmelse, man har indført i § 77, hvor der er tale om ophævelse af samlivet. Man burde utvivlsomt kunne give en ægtefælle bopælsret i huset, selv om den anden ægtefælle udtager det, i hvert fald i nogen tid.

Jeg synes endvidere, man burde have løst problemet om en eventuel midlertidig bopælsret, hvis huset var en tjenestemand. Jeg synes også, man må kunne forestille sig, at man indenfor relativt kort tid i Grønland også kan komme ud for lejede bopæle, og i så fald burde man utvivlsomt have en bestemmelse i lovgivningen, der svarer til vor lejelovs bestemmelse om, at dommeren bestemmer, hvem der skal have ret til at fortsætte lejemålet.

Med hensyn til retsplejeloven er det samme tilfældet, at man overfører i store træk de danske regler for behandlingen af ægteskabssager. Det er kedeligt også her at måtte indrømme, at dansk ret på det område snarere burde ændres end udvides til at omfatte Grønland. De internationale retsregler, vi har om behandling af ægteskabssager, er vel behagelige for danske statsborgere og også for udenlandske statsborgere, der tager bopæl her i landet, men de er meget lidt stemmende med den internationale privatret, som man kunne ønske gennemført i samtlige lande, og jeg kan antyde, at danske kvinder og danske mænd, der er blevet udsat for en tilsvarende behandling i udlandet, hvad vi så i en række tilfælde efter besættelsen, har følt sig højst uretfærdigt behandlet. Derfor synes jeg, det er lidt ubehageligt at skulle stå her og bare sige, at det er udmærket, at vi indfører danske retsregler på retsplejens område for ægteskabssager i Grønland, når vi må erkende, at de regler, vi har her i landet, ikke er særlig gode.

Jeg håber imidlertid, det skal lykkes os i udvalget at komme til resultater, der forbedrer disse forslag, og skal tilsige mit partis velvillige indstilling overfor lovforslagene og deres endelige gennemførelse.

Helga Pedersen: Jeg skal først tillade mig at gøre nogle bemærkninger vedrørende

[Helga Pedersen.]

forslag til lov om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland.

Retsordningen i Grønland har jo gennem tiderne været karakteriseret ved en skarp deling af befolkningen i to grupper: den grønlandske befolkning og de fremmede, hovedsagelig danske, for hvilke helt forskellige retsregler har været gældende. Den gamle lov om Grønlands styrelse af 18. april 1925 gav klare og skarpe regler for, hvilke personer der fremtidig skulle stå under dansk lov, og bestemte videre, at alle andre, der opholdt sig i landsdelene Syd- og Nordgrønland, var undergivet de grønlandske retsbestemmelser.

Men i de senere år har denne ordning ikke virket tilfredsstillende, og medvirkende hertil har det formentlig været, at det faktiske i dag er uvist og uklart, hvilke af de personer, der opholder sig i Grønland, der skal henføres under henholdsvis dansk og grønlandsk ret. F. eks. er kredsen af personer, som er ansat på ministerielt ansættelsesbrev, således som 1925-loven nævnte det, efter hvad der er oplyst for mig, blevet udvidet ganske betydeligt og sikkert mere, end man forudsatte ved lovens givelse i 1925. Efterhånden som udviklingen i Grønland skrider frem og forbindelsen med den øvrige verden forstærkes, vil kravet om retsenhed på privatrettens område i Grønland gøre sig gældende med forøget styrke, og grønlænderne har da også selv gentagne gange peget på dette forhold. Da Grønland nu er en ligeberettiget del af det danske rige, melder sig også naturligt det spørgsmål, om dansk lovgivning i det store og hele bør gælde for Grønland, og altså for alle, der opholder sig der, og i den forbindelse det rent juridiske problem, om danske love udstedt efter grundloven af 5. juni 1953 uden videre, såfremt intet andet udtrykkeligt er sagt, gælder for Grønland.

Lovforslaget her tager sigte på at løse disse problemer. Hvad det sidste angår, skal jeg indskrænke mig til at sige, at den i forslaget stk. 3 givne bestemmelse forekommer mig fornuftig og rimelig. Hvad de første problemer angår, spørgsmålet om at skabe retsenhed i Grønland og spørgsmålet om til opnåelse heraf at overføre dansk ret til Grønland, har jeg nogle bemærkninger at gøre.

For forholdsvis få år siden stod vi her i tinget overfor problemet at skulle indføre dansk ret i Sønderjylland. Ved en række love af 28. juni 1920 indførtes således med eet slag dansk personret, dansk familieret og arveret, dansk formueret og forsåvidt også dansk strafferet i Sønderjylland, dog med visse nærmere undtagelser og begrænsninger, forårsaget dels af hensynet til gældende ret dernede og allerede stiftede retsforhold, dels af hensyn til forberedt dansk lovgivning, f. eks. tinglysningsloven; men den fremgangsmåde er ikke anvendelig i forholdet til Grønland.

Forskellen mellem grønlandsk ret og dansk ret er langt større end mellem tysk ret og dansk ret. Eller måske er det mere korrekt at sige, at sammenligning ikke tør drages. Man ville risikere i flere enkelttilfælde at gøre stor uret mod personer i Grønland. En række tekniske forudsætninger for en sådan overførelse er heller slet ikke tilstede. Grønland er f. eks. ikke matrikuleret, og det vil sige, at en del af civilretten overhovedet ikke lader sig overføre i øjeblikket.

Bedre kan vort forhold til Grønland sammenlignes med forholdet til Færøerne, før nyordningen trådte i kraft i 1948. Fremgangsmåden var da at indhente lagtingets betænkning, før en lov blev sat i kraft på Færøerne — en ordning, der vel har været forbilledet for bestemmelsen i lov af 27. maj 1950 om Grønlands landsråd. Efter bestemmelsen i denne lovs § 7 er der jo pligt til at forelægge alle love eller forslag til administrative regler, der har betydning for det grønlandske samfund, for landsrådet til betænkning, forinden de sættes i kraft i Grønland.

Rent umiddelbart kan det nok virke overraskende, synes jeg, at man foreslår, at det høje ting, fra hvis talerstol man i de senere år ofte har fremhævet faren ved, at lovgivningsmagten giver administrationen generelle bemyndigelser, nu med nogle få linier skal fraskrive sig sin beføjelse til at lovgive i Grønland, forsåvidt privatretten angår, og reelt overdrage denne beføjelse til statsministeriet. Jeg er selv principielt imod bemyndigelseslove, selvom jeg selvfølgelig må erkende, at de ikke helt kan undværes i det moderne samfund; men hovedsynspunktet må stedse være, at folketinget ved sin

[Helga Pedersen.]

lovgivning gør sig helt klart, hvad det er, det lovgiver for, hvilke materielle forhold lovene vedrører, og der må stærke grunde til at fravige dette hovedprincip. Spørgsmålet er så, om sådanne særlige grunde foreligger her.

Nu erkender jeg for det første, at fremgangsmåden er praktisk, og at den er kendt fra vort forhold til Færøerne gennem mange år, uden at uheldige erfaringer har været indhøstet. Dernæst er der i lovforslaget direkte og indirekte indsat betydelige bremses og begrænsninger for den udøvende magt, der således ikke vil stå frit i sit skøn over lovgivningens nærmere udformning. Jeg vil her pege på den bestemmelse, jeg nævnte før, om høring af landsrådet — bestemmelsen i loven af 27. maj 1950 § 7, — og jeg vil pege på bestemmelsen i samme lovs § 24, hvorefter folketingets Grønlandsudvalg skal orienteres om sådanne sager.

Den foreslåede bemyndigelse afviger også fra de ofte kritiserede bemyndigelseslove derved, at det nye, det for folketinget usikre, vil vedrøre enkelte og mindre betydelige undtagelser og begrænsninger hovedsagelig begrundet i tekniske hindringer for den fulde gennemførelse af et større lovkompleks, som er kendt af folketinget, og der er således ikke tale om at give frie hænder til at skabe et betydeligt område af ny materiel ret.

Endelig er det jo således i dag, at civilretlige bestemmelser *kan* gives administrativt for Grønland, teoretisk set selvom de er afvigende fra dansk ret. Det vil altså sige, at ret beset sker der ved dette lovforslag en begrænsning af den i dag gældende beføjelse for administrationen.

Det kan naturligvis indvendes — hvad det ærede medlem fru Edel Saunte var inde på, og hvad jeg i og for sig er enig med hende i — at hensynet til ikke at belaste folketinget, som bemærkningerne til lovforslaget anfører, ikke bør have vægt. Thi selvfølgelig bør vi have tid til at lovgive helt og fuldstændigt for Grønland, så meget desto mere som en stor del af den lovgivning, der gælder for privatretlige forhold i dag, jo er af ældre dato og givet uden henblik på grønlandske forhold. Det kan også siges, at skønnet over, hvad der er påkrævet af særlige geografiske og kulturelle forhold, jo kan

give anledning til tvivl og usikkerhed, ligesom det i givet fald kan medføre en forringelse af enkeltpersoners retsstilling, en forringelse, som måske kunne siges på afgørende måde at afvige fra dansk ret.

Alt i alt er jeg nu tilbøjelig til at mene, at disse indvendinger dog er mindre tungtvejende, og jeg lægger også vægt på, at landsrådet er gået ind for forslaget.

Vi vil formentlig i det udvalg, der nedsettes, kunne få nærmere oplysninger om, hvilke planer man i statsministeriet har vedrørende udfærdigelse af anordninger og fremsættelse af love indenfor privatrettens område. Vor arvelov er jo f. eks. af meget gammel dato og vel mindre egnet til overførelse, medens andre love, såsom adoptionsloven og myndighedsloven, ligesom visse love på det erhvervsmæssige område, f. eks. købelov og aftalelov, måske ville have bedre chancer. Jeg har også ladet mig fortælle, at man har overvejet, om man kunne overføre loven om ægteskabets retsvirkninger gennem anordning, fordi dens regler måske bedre kan overføres som en enhed; måske er det det, der er grunden til, at man nu alene har medtaget loven om ægteskabs indgåelse og opløsning som særlig lov.

Det kan vi nu høre nærmere om i udvalget, og der kan vi også drøfte spørgsmålet om fremgangsmåden, når en lov skal sættes i kraft for en del af Grønland, med andre ord forholdet til bestemmelsen i loven af 27. maj 1950 § 1 om Grønlands inddeling. Een ting er jo, at en dansk lov ændres efter sit indhold på grund af geografiske og kulturelle forhold, noget andet er spørgsmålet om at begrænse gyldighedsområdet for den ændrede lov, d. v. s. for anordningen. Selv er jeg foreløbig af den opfattelse, at 1950-lovens inddeling må stå fast, men rækkevidden af 1950-lovens § 23, hvorefter Østgrønland og Nordgrønland administreres efter statsministerens nærmere bestemmelse, står mig ikke helt klar. Det kan vi altså drøfte i udvalget, og jeg skal på mit partis vegne anbefale dette lovforslag til velvillig behandling.

Jeg skal dernæst gøre nogle få bemærkninger vedrørende forslag til lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning. Det fremgår af bemærkningerne til dette lovforslag, at den grønlandske opfattelse af ægteskabet som institution ligger tæt

[Helga Pedersen.]

op ad den danske opfattelse. Det er resultatet af den indgående sociologiske og retlige undersøgelse, som danske jurister foretog i Grønland i 1948 og 1949, og ved drøttelserne af lovforslaget må dette resultat fastholdes som udgangspunkt. Det er vi nødt til, for, som også det ærede medlem fru Edel Saunte sagde, vi kender jo ikke forholdene deroppe, vi har ikke nogen personlig erfaring om, hvordan samfundslivet er deroppe. Efter disse oplysninger vil det altså sige, at i Grønland såvel som her er ægteskabet hovedgrundlaget for den bestående familieordning, og at det dér som her på grund af samfundets store interesse i familiens opretholdelse er nødvendigt at opstille særlige regler for at værne og beskytte ægteskabet. Man har altså valgt som udgangspunkt i videst muligt omfang at overføre den gældende danske lov om ægteskabs indgåelse og opløsning.

Jeg synes, man kan opdele betragtningerne vedrørende forslaget i to afsnit. Det ene går ud på at overlade de afgørelser, som i øjeblikket en række danske myndigheder træffer, til de myndigheder på Grønland, som mest svarer til de danske myndigheder, og som anses for bedst egnede til at udføre de pågældende funktioner. Det andet afsnit angår et par materielle ændringer i forhold til gældende dansk ret. Jeg skal ikke komme nærmere ind på dem, det ærede medlem fru Edel Saunte har gennemgået dem. Det drejer sig om reglen vedrørende ægteskabsbrud, svarende til den danske ægteskabslovs § 59, og det drejer sig om reglen om bodeling.

Det fremgår af bemærkningerne, at man ikke har villet give detaljerede regler om de konflikter, der måtte kunne opstå mellem dansk og grønlandsk ret. Lovkonflikter er et område, man kun sjældent lovgiver om. Erfaringen viser, at der bestandig opstår konfliktsituationer, man slet ikke havde tænkt på, men de bliver jo løst alligevel, og jeg har den tro, at danske og grønlandske domstole nok skal vide at løse de lovkonflikter, fremtiden måtte opvise mellem de to retsområder, på rimelig vis og overensstemmende med de principper, der er hævdvundne.

Med disse bemærkninger skal jeg på mit partis vegne anbefale også dette lovforslag til velvillig behandling.

Jeg skal ikke komme ind på lovforslaget om ændring i retsplejeloven, men indskrænke mig til også at anbefale det.

Halfdan Hendriksen: Lovforslaget om gennemførelse af dansk privatret i Grønland adskiller sig fra det netop behandlede forslag ved sin enkelhed. Forslaget er særdeles let overskueligt, men de ti linier, det omfatter, er af ikke ringe betydning for det grønlandske samfund.

Forslaget tilsigter dels ved kongelig anordning, d. v. s. ved bestemmelse af regeringen, at sætte dansk privatret i kraft på Grønland med visse ændringer, dels at fastslå, at fremtidige love ikke gælder for Grønland, medmindre andet bestemmes.

Jeg er ganske klar over, at den grønlandske nyordning kræver, at der indføres skrevne retsregler i Grønland, først og fremmest som følge af at Grønland nu er en ligeberettiget del af det danske rige. Det er også nødvendigt at indføre retsenhed for alle på Grønland bosatte personer. Det er rigtigt, som også nævnt af den højtærede statsminister i fremsættelsestalen, at der bortset fra de danske love, der omfatter en del af befolkningen, praktisk talt ingen skriftlige love findes i Grønland, og på denne mangel må der naturligvis efterhånden rådes bod, men det kan ikke være helt uden betænkelighed, at folketinget lader en væsentlig del af det kommende lovgivningsarbejde for Grønland ske ved kongelig anordning. Folketinget mister derved indflydelsen på den lovgivningsmæssige udvikling i Grønland, som det må være folketingets opgave at varetage. Ligeledes forsvinder muligheden for netop gennem folketingets offentlige behandling at skabe interesse i befolkningen henede for grønlandske problemer. Såvel det ærede medlem fru Edel Saunte som det ærede medlem frk. Helga Pedersen nærer den samme betænkelighed, som jeg her har givet udtryk for.

Jeg vil derfor mene, at det vil være rigtigt i udvalget at overveje, om der ikke bør foretages en tilføjelse gående ud på, at overførelse af sådanne retsregler først kan ske, efter at sagen har været behandlet i folketingets Grønlandsudvalg, i hvilket de grønlandske folketingsmænd jo nu får sæde. Det vil da vel i så fald også være naturligt, at Grønlandsudvalget skal kunne kræve

[Halvdan Hendriksen.]

reglerne drøftet i folketinget, forinden kongelig anordning om gennemførelsen i Grønland udfærdiges.

Gennemførelsen af dette lovforslag om overførelse ved kongelig anordning af retsreglerne i danske love kan ikke begrundes ved henvisning til, som der står i bemærkningerne til lovforslaget, at arbejdet kun med besvær ville kunne finde plads blandt folketingets normale opgaver. At antyde, at det høje ting ikke skulle have tid til at tage sig af disse forhold, hører i virkeligheden ingen steder hjemme.

Det er også værd at overveje, om det ikke er nødvendigt at indføje en bestemmelse om, at de regler, der her er tale om, ikke kan gennemføres, uden at sagen har været forelagt landsrådet. Ganske vist nævnte den højtærede statsminister i sin fremsættelsestale, at det er hensigten — jeg skal med den højtærede formands forventede tilladelse citere folketingets forhandlinger den 22. ds., spalte 283 —

„at holde sig i nær kontakt såvel med folketingets Grønlandsudvalg som med landsrådet for på denne måde at sikre sig, at der ikke gennemføres regler, som man fra grønlandsk side ikke kan anse for ønskelige.“

Dette er naturligvis et hensyn, der tages både til Grønlandsudvalget og derigennem til folketinget og til landsrådet, men om det er tilstrækkeligt, det er det, der er spørgsmålet, og det er det, vi må drøfte nærmere i udvalget.

At fremtidige love, der vedtages her, i al almindelighed ikke skal have gyldighed for Grønland, medmindre andet bestemmes, kan jeg tiltræde. Forholdene i Grønland og hernede er så vidt forskellige, at det ville være umuligt at lade alle de love, som har betydning og interesse hernede, gælde for Grønland, og det forekommer mig at være urimeligt, hvis man skulle have en sidste paragraf i alle love, således som vi i langt de fleste tilfælde har haft med hensyn til Færøerne, der skulle indeholde en bestemmelse om, at denne lov ikke gælder for Grønland. Jeg er helt enig i, at forholdet må være det, at love i al almindelighed ikke kommer til at gælde for Grønland, medmindre andet bestemmes.

Det fremgår formentlig af, hvad jeg her

har sagt, at vi i udvalget også vil være rede til at underkaste dette forslag en velvillig behandling.

Forslagene om indgåelse og opløsning af ægteskab og om tilføjelser til lov om rettens pleje i Grønland vedrørende ægteskabssager giver mig ikke anledning til ret mange bemærkninger. Medens der vel i og for sig ikke kan siges at være stor forskel på ægteskab og formen for ægteskabs indgåelse i Grønland og i den øvrige del af riget, er forholdet, som allerede fremhævet fra anden side, et helt andet med hensyn til opløsning af ægteskab ved separation og skilsmisse. Indtil for få år siden var forholdet i Grønland det, at man gik ud fra, at ægteskab ikke kunne opløses, før døden, som det hedder, skiller ægtefællerne ad, og jeg har det indtryk, at denne opfattelse stort set endnu gælder i Grønland, selvom man også fra visse sider indenfor det grønlandske folk er klar over, at der må være en adgang til at opløse ægteskab gennem separation og skilsmisse, således som forholdene efterhånden har udviklet sig. Ifølge referaterne af forhandlingerne i det grønlandske landsråd synes der at være en betydelig angstelse for, at gennemførelsen af reglerne om separation og skilsmisse skulle bevirke mange uovervejede opløsninger af ægteskaber. Er det ikke lidt betænkeligt af hensyn til retsenheden at foretage en sådan direkte overførelse af de danske regler, som det vil ske med dette lovforslag? Jeg spørger. Da de bestemmelser, der giver en person ret til skilsmisse, dækker over tilfælde, hvor den anden ægtefælle groft har forbrudt sig, vil disse regler næppe kunne få en generel ægteskabsopløsende virkning. Derimod kan bestemmelsen om adgang til separation formentlig medføre adskillige tilfælde af i hvert fald midlertidig ophævelse af ægteskab, uden at parterne helt har været i stand til at overveje følgerne af det foretagne skridt. Det forekommer mig, at der er nogen grund til at fremhæve, at separationsbestemmelserne i dansk ret er resultat af en udvikling, der strækker sig over — man kan vist godt sige flere århundreder, og der bør derfor gås frem med en vis varsomhed med hensyn til disse reglers indførelse i grønlandsk område.

Også om dette forslag og det forslaget ledsagende forslag om tilføjelser til lov om

[Halfdan Hendriksen.]

rettens pleje i Grønland gælder det, at mit parti vil se med velvilje og forståelse på dem i det udvalg, der bliver nedsat.

Steen: Efter det meget beskedne kendskab til de grønlandske forhold, til det grønlandske folks livsvilkår, som jeg i tidens løb har haft lejlighed til at erhverve mig, noget, jeg, som udviklingen har formet sig, er meget glad for, betragter som et stort aktiv, men som jeg på ingen måde overvurderer, er det min bedømmelse af de foreliggende forslag, at de med hensyn til de områder, de tager sigte på, stort set dækker, hvad der er brug for på det sted i udviklingen, hvor det grønlandske samfund i dag befinder sig. Vi forbeholder os naturligvis under en kommende udvalgsbehandling, efter en nøje gennemgang, vor stilling til disse lovforslags enkeltheder, og jeg tager allerede nu et udtrykkeligt forbehold overfor en så blank fuldmagt, som det her drejer sig om i forbindelse med spørgsmålet om indførelse af privatret i Grønland, men jeg tilsiger samtidig vor villighed til efter bedste evne at medvirke til løsningen af disse for folkettinget så vanskelige spørgsmål.

Når jeg både føler og siger, at disse spørgsmål er vanskelige for os, vanskeligere end de mangeartede spørgsmål, vi iøvrigt stilles overfor, så skyldes det selvfølgelig den kendsgerning, at der er et så lille tal af dette høje tings ærede medlemmer, der har haft lejlighed til ved selvsyn at få et indtryk af og — med det udgangspunkt, dette dog giver — at følge udviklingen i den del af riget, vi nu og i fremtiden her skal lovgive for. Jeg har i denne forbindelse en henstilling, som jeg tillader mig at rette til den højtærede statsminister, en henstilling, som jeg udfra den højtærede statsministers aldrig svigtende interesse for det lille grønlandske folks forhold, aldrig svigtende interesse for en virkelig samhörighed mellem rigets forskellige dele både håber og tror den højtærede statsminister vil være lydhør overfor. Min henstilling går ud på, at den

højtærede statsminister vil have i sine tanker, at der ved lejlighed rådes bod på det forhold, jeg gjorde opmærksom på, sådan at kredsen af dette tings ærede medlemmer, der har haft lejlighed til at erhverve sig nærmere kendskab til den del af riget, vi nu skal lovgive for, får lidt bedre forudsætninger derfor, end vi i dette øjeblik har. Det er noget, der kan ske efterhånden og ske lejlighedsvis, men det, jeg henstiller, er, at man har det i tankerne og ikke forsømmer nogen lejlighed til at råde bod på dette forhold. Jeg tror, det tjener rigsheden.

Aksel Larsen: Under behandlingen af den foregående sag på dagsordenen gjorde den højtærede statsminister opmærksom på, at han ikke var sagkyndig på det juridiske område og derfor måtte udtale sig meget knapt og med et vist forbehold. Det er der ingen der skal bebrejde statsministeren, for det er umuligt at være sagkyndig på alle de områder, som dækkes af lovgivningen i et moderne samfund, og det er også umuligt at være sagkyndig på alle de områder, som dækkes af den nugældende og den påtænkte lovgivning for den del af riget, som hedder Grønland. Det rejser ganske vist spørgsmålet: Hvor længe skal den tilstand vedvare, at Grønland sorterer under en minister, som ikke kan være sagkyndig på alle disse områder? Hvor længe skal den tilstand vedvare, at man, så ofte man kan få lejlighed til det, om jeg så må sige, både i tide og utide deklamerer, at Grønland er en ligeberettiget del af riget, og så alligevel holder det som en slags reservat under et Grønlandsdepartement og en Grønlandsminister? Jeg tror, at hovedsagen for Grønland og grønlænderne er, at man går i gang med den praktiske gennemførelse af overgangen fra kolonistatus til status som et ligeberettiget dansk amt. Jeg tror, at der på de praktiske områder mangler uhyre meget i dette, ja, at man kun lige er begyndt. Jeg tror stadigvæk, Grønlandsdepartementet og den grønlandske handel o. s. v. optræder efter de gamle, prøvede metoder for be-

[Aksel Larsen.]

handling af landsdelen og befolkningen som en koloni. Jeg bestrider ikke, at der er sket fremskridt, men jeg tror, man skal overveje, om ikke fremskridtene kan ske i et noget hurtigere tempo. Så vil man også kunne imødesee den tid, da lovforslag, der vedrører Grønland, bliver fremsat af de vedkommende fagministre, som tilfældet er, når det drejer sig om Færøerne.

Jeg har ingen bemærkninger at knytte til de to lovforslag vedrørende ægteskabsager. Det skulle da lige være det, som allerede er sagt af det ærede medlem fru Edel Saunte, tror jeg: heller ikke jeg kan se nogen fornuftig begrundelse for, at lysning af ægteskab kun kan begæres hos vedkommende præst eller kateket.

Derimod har jeg en bemærkning at knytte til forslag til lov om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland. Jeg tror ikke, min gruppe kan tiltræde dette lovforslag. Det er jo en bemyndigelseslov, der giver regeringen fuldmagt til, når og i det omfang det måtte passe den, at indføre dansk privatret i Grønland, og det tilføjes udtrykkeligt, at der iøvrigt ingen ændring sker i den bestående ordning med hensyn til at give bestemmelser for Grønland. Ja, men jeg tror, vi skal stræbe efter såsnart som muligt og forsvarligt at få ændret den bestående ordning med hensyn til at give bestemmelser for Grønland, og jeg tror ikke, det er rimeligt, at man i det danske folketing vedtager en lov, der giver så vidtgående bemyndigelser til en minister, således at man vedrørende privatrettens indførelse i Grønland, i hvilket omfang og hvornår det skal ske o. s. v., simpelthen lader ministeren udforme lovbestemmelserne.

Vi må derfor tage forbehold overfor lovforslaget, og jeg henstiller, at de ærede medlemmer af tinget alvorligt tænker over, om man af praktiske og principielle grunde kan forsvare at vedtage et sådant lovforslag.

Søren Olesen: Jeg har kun lidt indsigt i grønlandske forhold og er ret betænkelig ved at skulle være med til at lovgive derom, og det kan kun glæde mig, om de øvrige ærede ordførere har større indsigt. Der kunne næsten være grund til at ønske, at de ærede medlemmer fra Grønland havde haft ordet først ved denne lejlighed, men

det har nu ikke været tilfældet. Vi må så afvente deres udtalelser.

Der kan nok være grund til at føle ængstelse på grønlandernes vegne, når de nu skal ind under dansk lov, som sikkert i mange tilfælde vil virke fremmed for deres tankegang og i begyndelsen berede dem en del vanskeligheder. Det eneste betryggende for os er, at disse love først har passeret det grønlandske landsråd, og at vi nu har to repræsentanter her i tinget, som er hjemmehørende i Grønland og kender forholdene til bunds. De kan derfor medvirke til, at lovene får den bedste udformning, og man må håbe, at lovforslagene efter at have passeret landsrådet her i tinget må få en sådan behandling, at de kan blive tilpasset de grønlandske forhold.

I tro på, at det vil ske i videst muligt omfang, kan mit parti også være med til at behandle og forhåbentlig senere vedtage de fremsatte lovforslag. Dette gælder også for det lovforslag, som for lidt siden har været til behandling.

Jeg vil gøre en enkelt bemærkning om det mindste af de foreliggende lovforslag, det om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland. Jeg er forsviddt glad for, at man her forholder sig afventende og først ser, hvordan forholdene udvikler sig. Det overlades nemlig til den højtærede statsminister og til de fremtidige statsministre at træffe bestemmelse om, i hvilket omfang og hvornår love af denne art skal sættes i kraft. Det er imidlertid rigtigt, som det er blevet anført af alle de tidligere ærede ordførere, at udformningen af dette lovforslag ikke er helt skarp, og at man kan have betænkeligheder ved, hvorledes loven skal praktiseres. Også jeg ønsker, at man kan finde frem til en noget mere betryggende redaktion af dette forslag, selvom man naturligvis til enhver tid vil gå ud fra, at den siddende statsminister vil indhente oplysninger fra forskellig side, inden han lader en sådan lov træde i kraft. Jeg tænker bl. a. på lovgivningen om ejendomsret. På dette område vil det være særlig vigtigt, at der sikres grønlanderne rimelig ret til det land, som er deres arv.

Jeg tænker her på den fare, der kan være i, at personer her fra landet eller andre bosætter sig i Grønland og lægger beslag på jord og velbeliggende pladser for at udøve fangst eller andre erhverv, måske til skade

[Søren Olesen.]

for den indfødte befolkning. Vi har eksempler herpå fra andre egne af verden, og det samme skulle nødig ske i Grønland. Den bestående ligeret til jord og erhverv må sikres og udbygges, og ved indførelse af lovbestemmelser på dette område må der tages videst muligt hensyn til den grønlandske befolkning og til de myndigheder, som allerede findes, og som senere kommer.

A. Lyng: Forhistorien til og begrundelsen for de foreliggende lovforslag, nemlig forslag til lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning, forslag til lov om tilføjelser til lov om rettens pleje i Grønland (ægteskabssager), forslag til kriminallov for Grønland og forslag til lov om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland, kan ethvert af de ærede medlemmer læse i bemærkningerne til lovforslagene, ligesom statsministeren i sin fremsættelsestale gav en meget oplysende nærmere redegørelse. Alle forslag er tiltrådt af landsrådet. Jeg skal derfor nøjes med at fremkomme med supplerende oplysninger, idet jeg her næsten udelukkende vil tale om ægteskabslovsforslaget.

Lovforslaget om ægteskabs indgåelse og opløsning har været aktuelt snart i mange år og har været diskuteret både i landsrådet og ude i befolkningen i Grønland. Det er derfor med glæde, at de grønlandske medlemmer af folketinget ser forslaget fremsat på et så tidligt tidspunkt under samlingen i år. Det viser en interesse for de grønlandske forhold, en interesse, som glæder os meget, og det er vort håb, at forslaget gennemføres i nær fremtid.

En ægteskabslov er tiltrængt i Grønland og har været det i mange år. Mange har ønsket og ønsker stadig at få separations- og skilsmiseregler indført, fordi der i Grønland som mange andre steder findes ulykkelige ægteskaber, som ønskes opløst — ikke så mange, heldigvis, det er jo et lille samfund, men dog nok til, at det kan begrunde, at en adgang til skilsmisse indføres. Jeg vil derfor gerne for at skildre forholdene, således som de er, understrege, at flere har været betænkelige ved at indføre adgangen til skilsmisse, enten fordi de fastholder kirkens lære om ægteskabet som uopløselig institution, eller fordi de mente, at når vi

har klaret os så mange år uden adgang til skilsmisse, kan vi også klare os endnu et stykke tid. Man mener, at tiden endnu ikke er moden til at indføre den slags regler. Disse mennesker indrømmer dog samtidig, at det kun er et tidsspørgsmål, hvornår man kan indføre en sådan adgang. Så er der også andre, der mener, at tidspunktet til indførelse af adgangen allerede er indtruffet, men nærer store betænkeligheder ved at indføre de danske regler uden forandring, fordi de mener, at reglerne har givet altfor let adgang til opløsning af ægteskabet, og at disse, hvis de overføres uden forandring, vil give anledning til forholdsvis mange skilsmisser i Grønland.

Den paragraf, der har givet de fleste betænkeligheder, er § 59 i forslaget, der siger — må jeg bede den højtærede formand om lov til at citere —:

„Et ægteskab bliver efter påstand af den ene ægtefælle at opløse ved dom, når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i ægteskabsbrud eller andet usædeligt forhold...“

Man har derfor i Grønland, samtidig med at man ønskede at indføre skilsmiseregler, ønsket at gøre adgangen til skilsmisse så vanskelig som muligt. Da jeg som forberedelse til landsrådets behandling af sagen holdt folkemøder i mit landsrådsdistrikt, fik jeg ofte sålydende, typiske svar: skilsmisse bør kun gives som sidste udvej, når det viser sig helt umuligt eller uforvarsligt at opretholde ægteskabet på grund af utroskab eller en anden meget graverende årsag. Det bør ikke være således, at ethvert ægteskabsbrud, stort eller lille, kan føre til skilsmisse, således som det gør hos civiliserede folk til skade for ægtefæller, deres børn og samfundet. Og man gav mig eksempler, idet man, som kun lægmænd kan, udtrykte sig åbent og præcist: kun når en ægtefælle har fået et barn med en anden end sin ægtefælle, eller når han eller hun bliver ved med at leve med andre og ægteskabet af den grund er gået helt i stykker, bør skilsmisse bevilges, ellers ikke.

Det var denne tankegang, som er meget udbredt deroppe, der lå til grund for landsrådets ændringsforslag til forslaget § 59. Det viser, at heller ikke landsrådet i sin første behandling af sagen har haft mod til at gå ind for forslaget om at indføre den

[A. Lyng.]

danske paragraf uden forandring. Man var bange for at komme ud i forhold, hvis konsekvenser kan blive uoverskuelige; man mente, at når vi i 200 år ikke har haft skilsmisseinstitution, er det meget betænkeligt at springe ind i en så forholdsvis let adgang til skilsmisse som den danske. Man mente, det var klogest med en overgangsinstitution, som holder igen overfor eventuelt forholdsvis mange skilsmisser. Nu er det ikke nogen let sag at formulere en sådan paragraf, der er fuldtud tilfredsstillende, og det ændringsforslag, som har vakt betydelig opmærksomhed, også i visse kredse hernede i Danmark, lød således — jeg beder atter den højtærede formand om lov til at citere —:

„Et ægteskab bliver efter påstand af den ene ægtefælle at opløse ved dom, når den anden ægtefælle har gjort sig skyldig i gentagne tilfælde af eller særlig krænkende form for ægteskabsbrud eller andet usædeligt forhold...“

Ændringsforslaget, der gik ud på at gøre adgangen til skilsmisse sværere, fik en temmelig ublid modtagelse i visse kredse, altså ikke hos den almindelige befolkning i Grønland, hvorfra det stammede, men navnlig fra kirkens side, og hernede også fra det udvalg af sagkyndige, der af statsministeren har fået til opgave at arbejde med lovforslag for Grønland. Disse institutioner mente, at landsrådets ændringsforslag vil legalisere lettere former for erotisk utroskab, hvilket selvfølgelig aldrig har været landsrådets mening. Der er heller ikke noget at sige til, at kirken har gjort indvendinger; den har kun gjort sin pligt ved at fastholde et af kirkens vigtige principper. Det forannævnte lovudvalg, der ikke var tilfreds med ændringsforslaget, foreslog, at det skulle udgå, og at der i § 59 a skulle indføres bestemmelse om en prøvetid for de skilsmissesøgende, en prøvetid på mindst 3 måneder og ikke over 10 måneder efter skilsmisedommen. Dette ændringsforslag er nu vedtaget i landsrådet.

Når jeg har omtalt dette, som måske synes uden videre interesse, når landsrådet allerede har forladt sit eget oprindelige ændringsforslag, så er det for yderligere at belyse og forklare baggrunden, som efter min mening ikke er blevet tilstrækkeligt forstået hernede og ligesom har stillet lands-

rådet og befolkningen i mindre heldigt lys. Jeg må i denne forbindelse sige, at heller ikke lovudvalgets forslag er fuldtud tilfredsstillende, når man ser det på baggrund af befolkningens ønske om at gøre skilsmisse vanskeligt opnåelig. Det er tiltrådt af landsrådet, fordi det ikke har været muligt at finde en anden og bedre løsning.

Jeg kan i denne forbindelse nævne, at jeg i forrige uge i et af hovedstadsbladene så en overskrift, der lød sådan:

„Den grønlandske ægteskabslov var svær at formulere, fordi grønlænderne ikke ville acceptere et dansk syn på utroskab.“

(„Politiken“, den 23. oktober). Nu er det ikke sådan at forstå, at jeg tager alvorligt på døgnets ofte fejlagtige tanker, øjeblikkets uovervejede tanker, der tit figurerer i aviserne, men når jeg omtaler denne overskrift, er det, fordi jeg synes, at det er typisk for den tankegang, man har hernede, nemlig at grønlænderne har et andet syn på ægteskabelig troskab eller moral overhovedet. Jeg vil derfor gerne have lov til at sige, at grønlænderne ikke har andet syn på såvel ægteskabet som moralen end den, kirken forkynder. Man kan sige, at de forhold, befolkningen lever under, virker meget ugunstigt for at leve et moralsk liv; jeg tænker hermed på de unge, som ofte lever under økonomisk og boligmæssigt dårlige forhold, så dårlige, at de virker nedbrydende i moralsk henseende; men jeg vil gerne i samme åndedrag sige, at man nu både fra landsrådets og fra statens side gør, hvad gøres kan for at forbedre de dårlige forhold.

Ja, nu har jeg foreløbig ikke mere at sige, men jeg vil gerne bede det høje ting om, at det foreliggende ægteskabslovforslag, som har været godkendt af landsrådet, får en velvillig behandling.

Statsministeren (Hans Hedtoft): Jeg vil gerne til samtlige ærede ordførere igen sige tak for velvillig og meget interesseret modtagelse af disse lovforslag.

Jeg forstår godt den reaktion, det foreliggende forslag om gennemførelse af dansk privatret i Grønland har udløst hos næsten samtlige ordførere. Det er klart, at det for en umiddelbar betragtning kan virke ubehageligt, at områder, som vi hernede traditionelt er vant til at betragte som lov-

[Statsministeren.]

givningsområder, for Grønlands vedkommende her foreslås betragtet administrativt. Jeg vil dog bede om, at man ser det hele på den baggrund, at der her er tale om indførelse af regler, der på alle væsentlige punkter svarer til de danske, og at indførelsen sker i overensstemmelse med det grønlandske landsråd. Når det på den anden side må anses for påkrævet at give adgang til visse ændringer, skyldes det ikke, at man fra administrationens side gør sig tanker om derigennem at få forholdsvis frie hænder til at ændre lovene, før de indføres i Grønland.

Som eksempler på det, der sigtes til, skal jeg nævne, at de myndigheder, der i Grønland skal behandle de forskellige områder, ikke er de samme som i det øvrige rige. Endvidere kan jeg nævne, at der, navnlig i den civile lovgivning, er fastsat en række frister, som i Grønland må forlænges, hvis de skal kunne kræves overholdt. Eller — for at nævne et andet eksempel — hvis vi tænker os, at man i Grønland ville indføre regler om ægtepagt, ville man komme til at stå overfor det problem, at der ikke i Grønland er etableret et tinglysningsystem; det eksisterer ikke. Det er ændringer af denne beskaffenhed, der først og fremmest sigtes til, og det ville forekomme mig mindre rimeligt, om sådanne ofte rent tekniske ændringer skulle nødvendiggøre love. Jeg skal i denne forbindelse til det ærede medlem hr. Halfdan Hendriksen bemærke, at det er meningen altid i de heromhandlede tilfælde at høre dels landsrådet, dels folketingets Grønlandsudvalg.

I anledning af det ærede medlem fru Edel Sauntes bemærkning om bestemmelsen i ægteskabslovsforslaget om kirkelig lysning skal jeg kun sige, at administrationen har valgt denne fremgangsmåde af rent praktiske grunde og naturligvis ikke for på nogen måde at tage afstand fra borgerlig lysning. Jeg vil også henviser til, at vielse udtrykkeligt efter forslaget skal kunne foretages både kirkeligt og borgerligt. Men man savner altså i Grønland institutioner, på stedet værende myndigheder, der er egnede til kundgørelse af lysning, og det er administrationens motivering for at have fulgt den her foreslåede fremgangsmåde.

Jeg skal ikke indlade mig i nærmere dis-

kussion om utroskabsbestemmelsen i § 59. Jeg vil henviser til de bemærkninger, som det ærede medlem hr. A. Lyngge nu har givet som forklaring på landsrådets indstilling, og jeg vil gerne understrege, at det altså ikke på nogen måde har været afgørende for statsministeriet ved de stedfundne forhandlinger med landsrådet at nå frem til en bestemmelse svarende til den danske. Den brydning, jeg ved ikke, om man kan sige i forbindelse med moralopfattelsen, der er kommet til orde i diskussionen her, er jo, som det ærede medlem hr. A. Lyngge selv kundgjorde, en brydning mellem, hvad vi kan kalde traditionel kirkelig moralsk opfattelse, og det, som man fra visse sider mener er grønlandsk coutume og tradition. Det interessante ved diskussionen her er, at en af det grønlandske folks repræsentanter, det ærede medlem hr. A. Lyngge, står op her og kundgør, at det, vi på dansk kalder traditionel kirkelig opfattelse, også er det grønlandske folks.

Til det ærede medlem hr. Steen — som jeg takker for de venlige bemærkninger til mig personlig — vil jeg sige, at det ikke skal komme til at skorte på min velvilje fremover i retning af at gøre det muligt, at så stor en del af det danske parlament som muligt efterhånden kommer til at stifte bekendtskab med Grønland. Jeg ved, at finansudvalget nærer ønske om at komme til Grønland til sommer. Jeg synes, det er fuldkommen rimeligt, og jeg vil gerne medvirke hertil, så meget mere som jeg altid har haft den indstilling, at det er rimeligt, at finansudvalget som bevilgende myndighed kender denne vigtige del af det danske rige, som man også økonomisk må tillægge stor betydning. Men det ærede medlem ved, at her, som på en række andre områder, er der økonomi med i spillet. Det ærede medlem tager mig ikke fortrydeligt op, når jeg minder om, at jeg, da vi i sin tid startede hele det efter min mening livsnødvendige reorganiseringsarbejde, vi nu er i gang med i Grønland, efter at jeg havde været deroppe, stillede forslag om, at et virkelig sagkyndigt udvalg af danske erhvervsrepræsentanter, som vi gerne ville gøre interesserede i det fremtidige grønlandske samfund, skulle have mulighed for at besøge Grønland. Jeg skal ikke glemme den modtagelse, dette forslag fik næsten overalt i den danske presse; man

[Statsministeren.]

fremstillede mig som en flottenhejmer, idet man opregnede, hvilke beløb en skibsrejse til Grønland ville koste, o. s. v. o. s. v. Det var en helt urimelig og usaglig måde at tage det af mig dengang fremsatte forslag på, for det var nemlig rimeligt at finde et udsnit af dansk erhvervslivs mere fremtrædende repræsentanter og sørge for, at de øjeblikkeligt, stående overfor nyudviklingen i Grønland, kom i kontakt med Grønlands erhvervsliv og de dør foreliggende muligheder.

Det lykkedes da også på anden måde senere at sikre, at den nødvendige kontakt mellem dansk erhvervsliv og dansk administration i videre forstand og Grønland blev tilvejebragt. Men altså, det ærede medlem har mit ubetingede tilsagn om, at jeg meget gerne, hvor jeg kan, i beskedenhed vil hjælpe med til at tilvejebringe nøjere kontakt mellem det danske folketing og Grønland og grønlandske problemer.

Jeg må påtale en enkelt af det ærede medlem hr. Aksel Larsens udtalelser, hvis den skulle forstås på den måde, at det ærede medlem havde den opfattelse, at Grønlandsdepartementet ligefrem har et ønske om at behandle og fortsat behandler Grønland som koloni. Det er urigtigt. Vi har nede i Grønlandsdepartementet på alle områder, på det handelsmæssige, det juridiske og andre områder, embedsmænd, både gamle og nye, som kun er optaget af een eneste ting og iøvrigt på hæderfuld måde har gjort en strålende indsats i løbet af det sidste par år for at lede den nye udvikling i Grønland ind i det rette spor. Der er en ånd i den embedsmandsstab, der har med disse ting at gøre, som jeg er overbevist om ville glæde det ærede medlem, hvis han fik lejlighed til at stifte nærmere bekendskab med den.

Hermed være ikke sagt, at vi ikke har en række problemer i forholdet mellem dansk og grønlandsk, som vi kan tale ganske åbent om. Der er altid problemer. Nu er Grønland blevet åbnet, og en række teknikere, arbejdere, funktionærer og andre er kommet derop. Der har været forskellige uheldige forhold, som virkelig ikke er fremmet af Grønlandsdepartementet, men er søgt standset af dette. Blandt de danske, som kom derop, har der været adskillige — og af alle kategorier efter min mening —

som ikke helt har stået mål med det, man må stå mål med, når man kommer som ud-sending fra det danske folk, og det gælder, hvadenten man kommer i egenskab af håndværker, tekniker, funktionær eller embedsmand. Sådanne enkelte tilfælde, det giver jeg det ærede medlem ret i, har foreligget, men nogen trang til at fremme dem har virkelig ikke foreligget hos Grønlandsdepartementet eller nogen anden del af dansk administration. Både min forgænger som Grønlandsminister og jeg selv har bestræbt os for at lægge vægt på, at de mennesker, som blev sendt til Grønland, virkelig opfyldte de krav, vi med rette måtte stille til de folk, der kommer som det danske folks repræsentanter, hvadenten de er officielle eller uofficielle. Der har været problemer dør og vil også være det fremover, men fra departementets side vil vi bestræbe os for at få det bedst mulige udvalg af den danske befolkning til at repræsentere os deroppe. Jeg vil gerne gøre den bemærkning, at også dette er et økonomisk problem. Vi må give de embedsmænd og tjenestemænd, der sendes til Grønland, vilkår og muligheder, så de ikke føler sig ringere behandlet end dem, der bliver hernede i normal karriere; alle de konsekvenser, et sådant synspunkt medfører, må den danske stat være med til at drage, for at udviklingen i Grønland fremover kan foregå, som den skal og bør.

Til det ærede medlem hr. A. Lyngre retter jeg en speciel tak, fordi han deltog i forhandlingen på den måde, som det skete.

Edel Saunte: Jeg vil gerne have lov til at rette en misforståelse, der synes at beherske både den højtærede statsminister og det ærede medlem hr. A. Lyngre. Mine bemærkninger om § 59 skyldtes i og for sig ikke, at vi har forskellige moralske synspunkter på spørgsmålet utroskab. Jeg mener, at utroskab, også den enkelte utroskab, er dybt krænkende for den anden ægtefælle og for ægteskabets idé, men jeg mener samtidig, at det i mange tilfælde er muligt lettere at reparere det sår i et ægteskab end så mange andre sår, især hvis man giver ægtefællerne tid til at besinde sig. Jeg mener derfor, at den bestemmelse, vi har her om, at man straks får lov til skilsmisse i

[Edel Saunte.]

tilfælde af en enkelt utroskab, er ødelæggende for et ægteskab, der ville kunne red- des, hvis man i stedet for gav separation. Det er i virkeligheden ikke et moralsk syns- punkt, men det er et rent praktisk syns- punkt og et ønske om at bevare ægteskabet i alle de tilfælde, hvor det overhovedet er muligt.

Må jeg lige med hensyn til den formulering af § 59, der her er foreslået, have lov til at sige, at den har den ejendommelighed, at hvis man genoptager samlivet i fiirstids- rummet, falder skilsmissen ikke væk. Selvom man har genoptaget samlivet, kan man an- melde, at nu ønsker man at have dommen endelig, medens forholdet er det, hvis der er tale om separation og man flytter sam- men, så falder separationen væk. Det er egentlig en ejendommelig tanke. Man giver frist for at bevare ægteskabet, men at man har genoptaget samlivet, hindrer ikke, at skilsmissen bliver endelig. Derfor tror jeg, at den formulering, man har fundet for § 59, ikke er lykkelig.

Halfdan Hendriksen: Den højtærede stats- ministers udtalelser vedrørende forslaget om gennemførelse af dansk privatret i Grøn- land har ikke overbevist mig om, at det er rigtigt, at dansk privatret ved kongelig anordning kan sættes i kraft i Grønland uden videre. Det er jo rigtigt — og det om- talte jeg, allerede første gang jeg havde ordet, og citerede et udsnit af den højtærede statsministers fremsættelsestale — at det var hensigten at føre forhandlinger både med Grønlandsudvalget og med landsrådet om dette spørgsmål, og det samme stod også i bemærkningerne til lovforslaget. Det, der for mig er spørgsmålet, er imidlertid, om dette er tilstrækkeligt, og om det ikke i adskillige tilfælde vil være naturligt, at det høje ting, som nok kan afse den for- nødne tid, herefter beskæftiger sig med dette spørgsmål. Men det er en sag, vi kan drøfte nærmere i udvalget.

Også jeg vil gerne takke det ærede med- lem hr. A. Lynge for hans jomfrutale i dag. Der var navnlig en udtalelse, jeg lagde vægt på, og det var om spørgsmålet kirkelig vielse kontra borgerlig vielse. Jeg tror også, det er et problem, som det vil være nyttigt

for os og også nødvendigt for os at beskæf- tige os med i det udvalg, der om føje stund bliver nedsat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behand- ling

vedtoges uden afstemning.

Edel Saunte: Jeg skal tillade mig at fore- slå, at disse tre lovforslag henvises til det udvalg, det før blev besluttet at nedsætte vedrørende forslag til kriminallov for Grøn- land.

Uden forhandling eller afstemning *vedtoges dette forslag.*

Formanden: Der er ikke mere på dagsor- denen.

Folketingsmand Tholstrup har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

Vil justitsministeren foranledige skær- pede bestemmelser bragt i anvendelse overfor berusede motorførere, især i så- danne tilfælde, hvor de forsøger at flygte fra ansvaret for påkørsler?

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsor- denen for tingets førstkommande spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i mor- gen, fredag den 30. oktober, kl. 13 med føl- gende dagsorden:

- 1) *Valg af 1 statsrevisor og 1 stedfortræder for samme.*
- 2) *Valg af 5 medlemmer til nationalbankens repræsentantskab.*
- 3) *Valg af 1 medlem til statens jordlovsudvalg.*
- 4) *Valg af 2 medlemmer til tilsynsrådet for statens sindssygehospitaller.*
- 5) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg an- gående:*

Forslag til kriminallov for Grønland, forslag til lov om gennemførelsen af dansk privatret i Grønland,

[Formanden.]

forslag til lov for Grønland om ægteskabs indgåelse og opløsning og

forslag til lov om tilføjelser til lov om rettens pleje i Grønland. (Ægteskabs-sager).

6) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om forlængelse af og ændringer i lov om bortsalg af visse brugte personmotorkøretøjer.

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om patienter.

8) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov nr. 84 af 31. marts 1937 om økonomisk ud-ligning m. v. mellem Københavns kom-mune og Frederiksberg og Gentofte kommuner.

Jeg gør opmærksom på, at da forslag til lov om forlængelse af og ændringer i lov om bortsalg af visse brugte person-motorkøretøjer skal afløse en lov, der ud-løber med udgangen af denne måned, er det min agt at søge tingets samtykke til at foretage også tredje behandling af dette lovforslag i morgen.

Mødet hævet kl. 15²⁵.

14. møde.

Fredag den 30. oktober kl. 13.

Formanden: I skrivelser af dags dato med-deler undervisningsministeren, at han agter her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om ungdomsundervisning m. v. (ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættel-sesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevskoler, fritidsforanstaltninger) og

forslag til lov om ændring af lov nr. 416 af 12. juli 1946 om friskoler, om hjemme-undervisning samt om efterlønskassen for fri-skoler og efterskoler.

I skrivelse af dags dato meddeler mini-steren for handel, industri og søfart, at hun agter her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om forlængelse af lov om prisaftaler m. v.

I skrivelser af dags dato meddeler mini-steren for handel, industri og søfart, at hun agter her i tinget skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om forlængelse af lov om tillæg til bankloven,

forslag til lov om arbejdstageres opfindelser, forslag til lov om forlængelse af lov om danske skibes forsikring mod krigsfare og

forslag til lov om forlængelse af lov om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs.

Folketingsmand Arnth Jensen har med-delt mig, at han ønsker til undervisnings-ministeren at stille følgende spørgsmål:

Agter ministeren — på baggrund af, at Kodas virksomhed udøves i henhold til en af undervisningsministeren meddelt eneretsbevilling — at foretage sig noget i anledning af den uro, der er opstået i befolkningen som følge af Kodas inddrivelse af afgifter under påberåbelse af for-fatterretsloven?

Spørgsmålet vil blive optaget på dags-ordenen for tingets førstkommende spørge-tid.

Det er meddelt mig, at det ærede med-lem hr. *Thestrup* ønsker at udtræde af ud-valget angående forslag til lov om folke-tingets ombudsmand.

Hvis ingen gør indsigelse imod, at valg af et nyt medlem til det nævnte udvalg foregår i indeværende møde, betragter jeg tingets samtykke hertil som givet. (Ophold). Det er givet.

Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Thestrup* har vedkommende grup-pe udpeget *Bøgholm*.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Ministeren for handel, industri og søfart (Lis Groes): Hermed har jeg den ære for